

Iskate vsak dan razen nedelj in praznikov
Iskate vsak dan razen nedelj in praznikov
Iskate vsak dan razen nedelj in praznikov

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostor
2827 S. Lawrence Ave.
Chicago, Ill.
Office of Publication
2827 S. Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXV.

Čena lista
je 25.00

Entered as second-class matter January 22, 1912, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Chicago, Ill., petek, 7. oktobra (October 7), 1932.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 237

Predsednikova politika skrbi republikance

Kampanjski odbor postaja ner-
vozen nad naraščajočo nejevo-
ljo vsled odklanjanja vladne
pomoči žrtvam brezposelnosti

Washington. — (FP) — V in-
dustrijskih državah, kjer je brez-
poselnost največja, bolj in bolj
kipi proti sabotažni taktiki "ad-
ministracije pri upravljanju 300
milijonov, katere je kongres do-
ložil za lečenje posledic brezpo-
selnosti. Glasovi tega kipenja
so prodrl tudi do republikan-
skih kampanjskih manjver, ki so
pričeli spoznavati, da bo ta
taktika administracije lahko u-
sodna za staro gardo.

Vera v "čvrsti individual-
nem" ne bo nasitila nobenega
praznega želodca. Hoover pa na-
menoma zadržuje vladna posojila
na mestom in državam za nasiče-
vanje lačnih. Finančna rekon-
strukcijska korporacija je iz te-
ga sklada nakazala le okrog 35
milijonov, dasi je prejela proš-
nje od držav za krog četrtil-
mijarde posojil.

Največjo diskriminacijo vodi
administracija proti državi
Pennsylvaniji, stari republikan-
ski trdnjavi. Njena jeza je v
glavem naperjena proti gover-
nerju Pinchotu, ki je, dasi re-
publikanec, velik nasprotnik
Hooverja. Vse njegove apele za
posojila je uprava RPK, ki je
pod popolno dominacijo Hoover-
ja, dozdaj zavrgla pod eno ali
drugo pretvezo. Dva in pol mil-
ijona je posodila le dvema okra-
jem na pritisk Bascomp Slem-
pa, starogardnega političarja iz
Virginije, ki je prvi spoznal ne-
varnost Hooverjevega poraja v
Pennsylvaniji, če bo adminis-
tracija nadaljevala s to politiko.

To je vse, kar je Pinchot do-
zidal od RPK. Na njegov
opetovani pritisk za posojilo mu
je uprava korporacije prvič od-
govorila, da ne dobi denarja, ker
legislatura ni sprejela potrebnih
sklepev in poiskala sredstev v
državi za vzdrževanje poldruge-
ga milijona brezposelnih. (Le-
gislatura je v rokah Hoovervih
republikancev.) Drugič je od-
klonila posojilo pod pretvezo, da
okrajni pomočni odbori "ne-
odgovorni" in da ni postal toč-
nejši podatkov o potrebah.

V tem oziru bi bilo mnogo la-
hko storile unije, če bi bile posla-
le močno deputacijo v Washing-
ton in kategorično zahtevale fe-
deralno pomoč. Ampak dozdaj se
še niso zganile, vsaj ne dovolj,
niti se ne zgane glavni urad A-
meriške delavske federacije. Po-
sojilo bo mogoče izsililo slama-
to glasovanje o predsedniških
kandidatih, katerega vodi Lite-
rary Digest in ki pokazuje, da
bo Hoover najbrž izgubil Penn-
sylvanijo.

Da RPK zapostavlja Pennsylv-
vanijo, je nadaljnji dokaz posoj-
ilo, ki ga je dobila država Ken-
tucky. Ta država ni podvzela še
nobene akcije za podpiranje
brezposelnih, dasi se edikt ad-
ministracije glasi, in to pred-
vsem zahteva od Pennsylvanije,
"da mora vsaka država najprej
iztrpiti svoja sredstva, predno
bo dobila posojilo." Tega prin-
cipa se niti malo ne drži pri naka-
zovanju posojil privatnim kor-
poracijam. Velja le za stradal-
ne brezposelne.

Glede države Kentucky, ki de-
li linčarsko justico persekutira-
nim rudarjem, pravi uprava
RPK, da je dala posojilo 44 o-
krajem, ker so v veliki potrebi.
Prošnjo za posojilo je vložil go-
vornik. Podpora je dobil tudi
harlanski okraj, ki je potrošil že
težke tisočake za persekutiranje
bednih rudarjev.

Povodenj v bližini Sarajeva za-
htevala štiri žrtve
Sarajevo, Jugoslavija, 6. okt.
— Štiri osebe so večerj uto-
nile, sedem pa je bilo ranjenih, ko je
voda valed silnih deževnih nali-
vov poplavlila vas Slatino v bli-
žini tega mesta. Povodenj je raz-
dejala tudi večje število hiš.

Martin Insull se noče vrniti v Chicago

Naznanil je, da se bo boril proti
ekstradiciji. — Njegov brat
Samuel izginil iz pariškega
hotela

Orillia, Ont., Kanada, 6. okt.
Martin Insull, bivši predsednik
Middlewest Utilities Co., je mo-
ral danes zjutraj vstati iz po-
stelje, ko so prišle v njegovo
stanovanje čikaške avtoritete in
zahtevale, naj se takoj vrne v
Chicago, da nastopi na zasliša-
nju. Martin in njegov brat Sa-
muel sta bila prejnjani dan ob-
tožena tatvine in poverbeve ve-
like vsote denarja iz skladov
javnonapravnih kompanij, kate-
re sta kontrolirala.

Martin je na poziv avtoritet,
naj se prostovoljno vrne v Chi-
cago, odgovoril, da se bo boril
proti ekstradiciji. Čikaški urad-
niki so se potem obrnili na ka-
nadske oblasti, da dobe dovolje-
nje za aretacijo Insulla. Kakor
hitro se to zgodi, bo Insull od-
veden v zapor, kjer se ga bo dr-
žalo, dokler ne bo prišel pred-
sedniški ekstradicijski dekret iz
Washingtona.

Čikaška uradnika sta večerj
s letalom odletela v Kanado. To
sta bila pomožni državni prav-
dnik John Hamilton in saržent
Anthony Blaze. Z letalom sta prista-
la v Toronto, od koder sta se z
avtomobilom odpeljala v Orillio.
Na poti so ju spremljali ameri-
ški in kanadski časopisni poro-
čevalci.

Pariz, 6. okt. — Samuel In-
sull in njegov sin, ki je pred par
dnevi prispel v Pariz iz Chica-
ga, sta večerj zjutraj izginila iz
hotela in vae polizvedovanje za
njima je bilo zaman. V hotelu je
ostala le njegova žena, ki je na
vsa vprašanja odgovarjala, da ne
ve, kje se nahaja njen mož. I-
skanje Insulla po Parizu ni pri-
neslo nikakega rezultata. Nihče,
niti pariške policijske avtorite-
te, ne ve, kje se skriva.

Britski načrti se izjalovili

Konference v Londonu ne bo,
ker Nemčija vztraja pri svojih
zahtevah

London, 6. okt. — Propozici-
ja Velike Britanije glede sklica-
nja konference štirih velesil v
Londonu, ki naj bi končala za-
stoj v razorožitvenih pogajanjih,
ki je nastal, ko je Francija od-
bila zahteve Nemčije glede obo-
rožitvene enakopravnosti, je pa-
dla v vodo. Britski uradni krogi
so izgubili vsako upanje o mož-
nosti sklicanja take konference.
Nesporazum med Nemčijo in
Francijo je tako velik, da ga ni
mogoče premostiti.

Nemška vlada je odločno iz-
javila, da se ne bo udeležila lon-
donske konference, ako prej ne
dobi zagotovila od ostalih velesil,
da bodo sprejele njene zahteve.

Britski krogi nimajo v tem
momentu nikakih načrtov, kako
bi pridobili Nemčijo za sodelo-
vanje pri diskuzijah na razoro-
žitveni konferenci. Nemčija je že
večkrat poudarila, da ne bo po-
slala svojih reprezentantov na
konferenco v Zenevo, ako vele-
sile ne ugođe njenim zahtevam
po obo-rožitveni enakopravnosti.

Nekateri menijo, da bodo
Združene države po končanih
predsedniških volitvah posegle v
situacijo in skušale pridobiti
Nemčijo za sodelovanje na razo-
rožitveni konferenci.

Rim, 6. okt. — Italijanska via-
da je večerj informirala Veliko
Britanijo, da je pripravljena po-
slati svoje reprezentante na
predlagano londonsko konferen-
co, ki naj bi razpravljala o za-
htevah Nemčije.

ITALIJA PODPI- RA STALIŠČE JAPONSKE

Poročilo komisije Lige narodov
o mandžurski situaciji je ozna-
čilo za dvoumno. Pravi, da Ki-
tajska ne zasluži simpatije
ostalega sveta

Rim, 6. okt. — Poročilo, ki ga
je nedavno objavil lord Lytton,
načelnik komisije Lige narodov,
ki je več tednov proučevala si-
tuacijo v Mandžuriji in vzroke
japonsko-kitajskega konflikta,
je naletelo na neugoden odziv v
fašistični Italiji. To kažejo ko-
mentarji v italijanskem tisku,
ki so sicer neoficielni, a vzile
temu značilni. Izgleda, da Ita-
lija ne soglašja s izjavami ame-
riškega državnega tajnika Stim-
sona, s katerimi se je on posta-
vil na odločno protijaponsko
stališče.

Komentarji v italijanskem ti-
sku poudarjajo, da Kitajska ne
zasluži simpatije ostalega sveta,
to pa zaradi anarhije, ki prevla-
djuje na Kitajskem. Japonska je
bila prisiljena okupirati Man-
džurijo radi ameriškega bojkota
japonskih svinlih izdelkov in
radi kitajskega bojkota proti
japonskemu bombazju.

Luigi Barzini, urednik lista
"Mattino," ki je običajno dobro
informiran o vladnem stališču
obtožuje Lyttonovo komisijo, da
premišljeno omalovažuje kaotič-
ni položaj in roparstvo na Ki-
tajskem v svojem poročilu. Bar-
zini pravi, da je poročilo moj-
stersko delo dvoumnosti.

"Poročilo ne priznava neodvis-
nosti Mandžurije, toda tudi ne
sugestira vrnitve Mandžurije
Kitajski," piše Barzini. "Nad-
ležno je to, ker komisija ni šla
na Kitajsko, da bi proučila si-
tuacijo, temveč da bi našla izhod
za Ligo narodov, ki je bila po-
klicana, da reši vprašanje, ka-
terto je nerešljivo."

"Mattino" prikazuje Japonsko
kot deželo, ki ji grozi ekonomski
polom, in argumentira, da je bi-
la prisiljena iskati nove pokra-
jine za svoje veliko prebival-
stvo. List sicer priznava, da v
legalnem smislu morda Japo-
nska ni bila v pravem, ko je oku-
pirala Mandžurijo, toda močna
civilizirana država se mora bo-

Vatikan napada Mehiko

Pravi, da je mehiška vlada izra-
bilo papeževu poslanico kot
pretvezo za deportacijo nad-
škofa

Rim, 6. okt. — Vatikanske av-
toritete so večerj izrekle obža-
lovanje nad deportacijo apostol-
skega delegata nadškofa Leopolda
Ruiza y Floresa, in akcijo
predsednika mehiške republike
in poslanke zbornice, "kar po-
novno dokazuje sovraštvo proti
katoliški cerkvi." Avtoritete na-
padajo vlado in pravijo, da bo
ona odgovorna za posledice, ki
bodo nastale iz te afeze.

Vatikan pobija obdolžitve pra-
vosodnega ministra Portesa Gi-
la, ki je izjavil, da je papeževa
enciklika pozivala mehiške kato-
ličane in duhovščino, naj protis-
tirajo proti zakonom, ki so na-
perjeni proti katoliški cerkvi.
Pravi, da so nasprotniki cerkve
izrabili encliko kot pretvezo za
deportacijo papeževga dele-
gata. Vlada je premišljeno od-
klonila priliko, katero je ponudil
papež v doseg mirnega spora-
zuma.

Laredo, Tex., 6. okt. — Nad-
škof Flores, papežev delegat, ki
je bil izgnan iz Mehike, je več-
erj prispel v to mesto s posebnim
vlakom. Spremljala sta ga
dva mehiška tajna detektiva.
Ko je nadškof stopil na ameri-
ška tla, ga je sprejela delega-
cija katoliške duhovščine in laj-
kov. Na prigovarjanje časopis-
nih poročevalcev, naj poda izja-
vo, je odgovoril, da bo podal for-
malno deklaracijo pozneje.

Nizke mezde v tekstilni industriji

Boston, Mass. — Irwing
Soutworth, bivši predsednik
Asociacije tekstilnih tovarnar-
jev, je na zborovanju te organi-
zacije, izjavil, da so mezde v
tekstilni industriji prenizke.
Posvaril je tovarnarje, da bodo
"zunanje agencije" intervenira-
le, ako ne bodo sami prej izbolj-
šali razmer. Soutworth se je
zlasti pritoževal nad položajem
v tekstilni industriji v južnih
državah.

riti proti destruktiji. Naloge Li-
ge narodov so bile, da protekti-
ra šibkejša narode, kar je še ve-
liko slabše, piše list.

DEMORALIZACI- JA V FORDOVH TOVARNAH

Produkcija se je znižala na šest
odstotkov kapacitete

Detroit, Mich. — (FP) —
Križa je udarila po Fordu, sim-
bolu kapitalistične moči in spo-
sobnosti, z vso silo.

Panika se širi v njegovih o-
gromnih tovarnah in v mestih,
ki jih kontrolira, in demoraliza-
cija je splošna.

Značilno pri tem je, da se je
Ford sprl s svojimi generali, ki
so sodelovali z njim v bolj-
ših časih. William B. Mayo, glavni
inženir, je pustil službo. Brady
in McMillan, druga dva genera-
la, pa sta bila odpuščena, ker
nista mogla vzdržati produkcije
na določeni stopnji.

Zanesljive številke pokazuje-
jo, da samo 15,000 delavcev de-
lja po tri dni na teden, dočim
jih je delalo 120,000 vseh šest
dni v tednu, ko so tovarne obra-
tovale s polno paro, kar pomeni,
da se je produkcija znižala na
šest odstotkov kapacitete.

Superintendenti in delovodje
morajo sedaj opravljati navad-
na dela. Morala je zelo padla,
kajti ti sovražijo Forda bolj
kot delavci, in kar je še bolj
značilno, je to, da svojega so-
vraštva niti ne skrivajo.

Celo tisti delavci, povečini iz
Dearborna in Inksterja, ki še
delajo, se zavedajo, da jih Ford
drži v službi le radi tega, da
prihrani na davkih za podpira-
nje bednih v mestih, katere
kontrolira. Tako se sovraštvo,
katerega so delavci gojili tudi
pred krizo, a se niso tega upali
odkriti povedati, širi po vseh to-
varnah. Protesti proti izkori-
ščanju in špionaži, ki je del
Fordovega sistema, postajajo
čedalje glasnejši. Nihče nima
za Forda, katerega so prej šele
leta hvalili in slavili, dobre be-
sedne. V njegovih tovarnah pre-
vladuje panika in demoraliza-
cija.

Vladna kontrola radia v Kanadi

Imenovana je bila komisija treh
članov, ki bo izvrševala to
funkcijo

Ottawa, Kanada, 6. okt. —
Novi komisiji, ki je bila večerj
imenovana in bo imela kontrolo
nad radiopostajami, bo načelo-
val Hector Charlesworth, ured-
nik dnevnika v Torontu. Ostala
dva člana sta Thomas Maher in
polkovnik W. A. Steel, direktor
vladnega znanstvenega preisko-
valnega sveta na polju radia.

Uradno naznanilo o imenova-
nju komisije je bilo snoči objavl-
jeno. Načelnik komisije bo pre-
jemal deset tisoč dolarjev plače,
ostala dva pa vsak po osem tisoč
na leto.

Predloga za ustanovitev vlad-
ne radiokomisije je bila spreje-
ta na proštem zasedanju parla-
menta. Komisija bo imela popol-
no kontrolo nad oddajanjem ra-
dioprogramov v Kanadi.

Nemiri na premogetvom polju v Illinoisu

Strelnjanje na milničnike. Nove
čete poslone proti rudarjem v
Farmingtonu

Kincald, Ill., 6. okt. — Več
strelav je bilo snoči oddanih na
milničnike, ki patrolirajo ceste v
tem mestu od zadnjih rudarskih
izgredov. Avtoritete pravijo, da
ni bil nihče ranjen. Kdo je stre-
ljal na milničnike, še ni ugotov-
ljeno.

Dijaki tukajšnje višje šole so
zastavali v znak protesta, ker
je mestni šolski odbor naročil
premog pri Peabody Coal Co.,
ki ima svoje premogetvnike v
Langleyvillu in jih operira na
podlagi nove mezdne lestvice.

Canton, Ill., 6. okt. — Močan
oddelek milice je bil snoči po-
solan v Farmington, ko je dospelo
poročilo, da je krog tisoč rudar-
skih piketov uprizorilo poulične
demonstracije. Člani nove ru-
darake unije so naznanili, da bo-
do obnovili piketiranje premo-
getvnikov v tej okolici s name-
nom, da preprečijo obratovanje.
Šerif okraja Fulton je deputis-
iral več mož, ki sedaj patrolir-
ajo ulice.

Illinoiska legislatura pre- kinila zasedanje

Vsi načrti za pomoč brezposel-
nim odklonjeni. Predloga gle-
de davka na blago porazena v
senatu

Springfield, Ill., 6. okt. — Po
treh glavnih načrtih za pobija-
nje bede med brezposelnimi v
državi Illinois, ki so bili predlo-
ženi v nižji zbornici, je večerj
padla sekira. Bili so porazeni z
veliko večino, kljub apelu zbor-
ničnega predsednika, da je po-
moč nujno potrebna. S tem je
bilo zasedanje legislature preki-
njeno do 13. oktobra.

V senatu je bila večerj že
drugič porazena predloga glede
davka na blago. Predloga je do-
ločevala, da vsak posamezni o-
kraj lahko uveljavi ta davek, to-
da nasprotniki so argumentirali,
da bi bilo to v nasprotju s usta-
vo, ki določa enakorazpodelitev
davkov po vsej državi.

Bomba razdejala zadržno mlekarno

Burlington, Wis., 6. okt. —
Novo poslopje Burlington Co-
operative Pure Milk asociacije je
snoči razdejala eksplozija bom-
be, ki je pretresla vse mesto in
pobila šipe v oknih hiš v bližini.
Poslopje je stalo zadržno orga-
nizacijo 300,000 in je bilo otvor-
jeno pred dvema tednoma.

Pet zakrinkanih pobojnikov je
položilo bombo v poslopje, prej-
pa so se zvezali nočnega čuvaja
in ga v avtomobilu odvedli za-
naj mesta, kjer so ga vrgli v
grmovje. Zločinci so po storje-
nem dejanju pobegnili in polici-
ja nima za njimi nikakega sledu.

REPUBLICANCI LOVIJO DELAV- SKE GLASOVE

Stara garda si lasti zasluge za
uzakonitev delavskih pred-
log, molči pa o "yellow dog"
Parkerju, ki ga je Hoover
hotel imeti za zveznega so-
dnika

Washington. — (FP) — Ho-
over končno ni tako slab "prija-
telj" delavcev, ako je verjeti re-
publikanski kampanjski knjigi,
v kateri pravi stara garda, da
ima Hoover vse zasluge "za de-
vet delavskih zmag" v kongre-
su. V teh "smagah" je uklju-
čena tudi Norris-LaGuardiava
protinjunkcijska predloga, ka-
terto je kongres sprejel le radi
velikega sunanega pritiska in
iz istih razlogov podpisal Ho-
over.

Najbolj ironična a tem v sve-
zi je trditve republikanskega
kampanjskega odbora, da ima
Hoover največ zaslug za odpra-
vo "yellow dog" pogodb potom
prej omenjenega zakona. Res-
nica je, da so Hooverjeve zasu-
ge pri tem jako ničeve. Predlo-
go je podpisal potem, ko mu je
justični tajnik svetoval, da to
lahko storj, ker zakon najbrž ni
ustaven, vendar ne nekatere važne
točke, a čemur je administraci-
ja namignila sodnikom, naj s
tem zakonom tako store kot so
tekem 20 let a Claytonovem sa-
konom iz leta 1913, o katerem
je pokojni Gompers rekel, da je
"delavski čarter".

Če bi republikanski kampan-
jski odbor hotel povedati resni-
co glede odprave "yellow dog"
pogodb, tedaj bi moral opisati
prisojevanje Hooverja in vse
njegove administracije v zadevi
"yellow dog" sodnika Parkerja,
katerega je hotel predsednik
na vsak način uiliti za svezne-
ga vrhovnega sodnika.

Med 39 senatorji, ki so
glasovali za Parkerja, je bilo
29 republikancev in 10 Ho-
overjevih demokratov, nadaljnjih
pet republikancev in trije de-
mokratje pa bi bili glasovali
zanj, če bi bili navzoči.

Hooverjev kampanjski odbor,
če bi hotel govoriti resnico, bi
lahko nadalje povedal, da se je
stara garda borila celih deset
let proti tej predlogi in da je
bil Hoover ves ta čas na vodil-
nem mestu republikanske ma-
šine.

Ako se pregleda predsedni-
kov rekord, ima on slične "za-
sluge" tudi v ostalih osemih slu-
čajih. Čudno je le, da se spričo
rekorda administracije — in to
velja v večji meri tudi za de-
mokratke, ki so bili od časa Wil-
sonove administracije v opo-
sici — dobi en sam unijaki vo-
ditelj, ki je pripravljen podp-
irati njene kandidate. To je ra-
zumljivo le, če se pomisli, da je
ameriški unionizem v politiki
skebski unionizem.

Mussolini zahteva revizijo prava

Rim, 6. okt. — Mussolini je
večerj odprl prvi kongres ita-
lijanskih juristov in v svojem go-
voru je zahteval rekodifikacijo
zakonov v Italiji, da bodo basi-
rali na fašizmu. Rekel je tudi,
da so odvnetiki več vredni kot
pesniki in filozofi.

Federacija poljedelskih delavcev napredovala

Stockholm. — Mednarodna fe-
deracija poljedelskih delavcev
poroča, da se je njeno članstvo
zvišalo na Danskem, Skandina-
viji, Švedskem, Španskem in Av-
striji. Nje pridružene unije so
pa nazadovale v članstvu v Nam-
čiji, na Poljskem in v Angliji.
Prebitek v članstvu je višji kot
izguba.

Stara dvojčka sta upet v "konfliktu." (Narislal Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORE

NE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Redakcija: na Zdravstveno (Ljubljana) in Koroško (Ljubljana) na pošto, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Canada \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Come again to the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on application. Manuscripts will not be returned.

Redakcija: na pošto, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto; na pošto v Ljubljani, 1230 na pošto.

PROSVETA

2007-20 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Boj za cene

Ameriški farmer je v gosti kaši. Silno je nezadovoljen. Tu pa tam je začel rebelirati. Časopisje je polno vesti o farmerski "revoluciji" v Iowa in sosednjih državah na centralnem zapadu. Farmerji so "zastrajali".

Zastrajali — kako in zakaj? Mleka, sočiva, žita in živine nečesto več prodajati v mesta zaradi nizkih cen! Organizirali so svoj "farmerski praznik" (kako nazivajo svoje zabave), postavili straže na ceste in ne pustijo nobenemu farmerju, da bi vozil živila na trg v mesta toliko časa, dokler se ne zvišajo cene.

Za cene gre. Farmer hoče več denarja za svoj produkt. To je vse. Mleka je dosti, žita je dosti in glavne živine je dosti; vsega je dovolj na farmah, le cene je nizke. Prekupci, ki kupujejo od farmerjev na debelo in prodajajo trgovcem v mestih, plačajo zelo malo, ker so cene na trgu padle. Oni hočejo svoj dobiček, železniška družba hoče svojo tovarnino in trgovce na drobno hoče svoj dobiček. Ljudje, ki posredujejo med farmerji in trgovci v mestih — ki vzamejo od farmerja in dostavijo konzumentu v kuhinjo — imajo največ od farmerjevega produkta. Farmer ima najmanj in večkrat se zgodi, da ostane dolžan na tovarni. Zato rebelira.

Boj za cene med farmerji in tržnimi posredovalci ne pozna nobene dostojnosti. Boj je krut in terorističen. Ako zalotijo "akebskega" farmerja, ki skuša utihotapiti mleko v mesto, mu mleko iztočijo v cestni graben in morda ga še nabijejo. V enem samem okraju v Georgiji so razlili 600 galon mleka. Tako uničujejo živila, ki jih brezposelnim delavcem v mestih silno manjka. Ali to se ne vpraša. Na tisoče in tisoče ton sočiva zgine na farmah, ker se ga ne ispláča pobirati in voziti na trg; letos bo srgno in tisoče in tisoče ton sadja in grozdja zaradi prenizke cene.

Nihče, kdor je pošten, ne more oditi farmerjem, da ni njihova zahteva pravična. Na drugi strani so tudi trgovci na drobno v pravem, ko se pritožujejo, da jim skoro nič ne ostane; mnogi delajo le za živel in najemljino svojih prodajalnih prostorov. Prekupci v mestih tudi javkajo, da jim največ ostane. Najbolj pa javka reven delavec, ki sploh ne more nobene cene. Farmer daje brez maloga zaslon, delavec pa ne more dobiti ničesar za to.

Kaj spoznavamo iz tega? To, da je kapitalistični sistem strašno kaotičen in stupiden. Sistem je tak, da farma in mesto morata imeti prekupeca — trota, ki nič ne producira, le podaja iz rok v roke. Sicer imajo farmerji svoje kooperative, ki akumirajo prihode v direktne stike s konzumenti v mestih, ali vse to je tako revno, omejeno in po zakonih v interesu privatnih podjetnikov ovirano na tisoč načinov, da ni nobenega uspeha.

Boja ni za živila, niti za odjemalce; obojega je dovolj. Na farmah je dovolj živil in v mestih je dovolj ljudi, ki bi radi vse porabili, kar pride na trg. Boj se vrti le za "cene" — kdo bo več dobil za živila: farmer ali prekupci. V imenu cen vse te ardité bitke in spopadi — v imenu cen uničevanje živil — v imenu cen vse klovniska politična propaganda med farmerji — vse plitve obljube, kako bosta Hoover ali Roosevelt zakrtila farmerja (kdo ga je do danes čutil?) — v imenu cen, prekleth cen vse pomanjkanje in stradanje v mestih.

Taka je slika ameriške družbe in ameriške civilizacije v dvajsetem stoletju!

Zares — krasna slika.

Neki federalni sodnik je rekel, da zločinci stanejo Zdravstveno državo letno do trinaest milijard dolarjev. To je letno več kot je Amerika posodila Evropi med vojno. Samo v Chicagu vzamejo raketirji letno 145 milijonov dolarjev.

V zgornji vadti so vštete vse ukradene, priporne in prisileparjene vsote, dalje izdatki vseh občin, držav in federalne vlade za policijo, sodišča, zapore, poboljševalnice itd.

Trinajst milijard dolarjev letno! Pa nam neprestano deklarirajo, da je naš red najboljši, da najbolj sploh ne more biti. Torej morajo biti zadovoljni s tem, kar je! Ako je družbeni sistem, ki izgubi vsako leto trinajst milijard dolarjev samo zaradi zločincev — poleg desetih milijard, ki jih zmeče za vojne in uničevanje dobrin ter za legalne zločine spekulacij — najbolj, tedaj je najbolje, da človeška družba še danes pogine... Taka družba ni vredna, da živi.

Glasovi iz naselbin

Zanimive besedice iz raznih krajev

Socialna kriza

Cleveland, O. — Kot član SN-PJ želim izraziti v "Prosveti" svoje mišljenje glede današnje krize in splošne situacije.

Današnja kriza me spominja na biblijsko zgodbo o sedmih mršavih kravah in sedmih lačnih letih, katere so egiptovski gospodje s faraonom na delu izkoristili, odvzemajoč delovnemu ljudstvu naprej vse žito, katero so potem prodajali temu in temu nazaj za denar, in ko niso imeli ničesar več, da bi kupili žito, je delovno ljudstvo dajalo i samo svojo zemljo, končno pa samega sebe v suženjstvo, in to samo za nekaj žita, da bi samega sebe rešili gladi.

Slično je danes v krizi, v "gladnih letih", — toda ne radi suše ali kakšne druge prirodne nesode, temveč radi prevlekle proizvodnje bogastva. Delovno ljudstvo izgublja eno svojo dobrino za drugo: denar, hiše in zemljo, kar gre vse v posest peščice koruptnih industrijskih lordov!

I.

Današnja kriza ni samo zadržana in ekonomska kriza. Ta kriza je obča in brezmejna in bo trajala dotlej, dokler bo obstojal sedanjí družbeni sistem. To je ekonomska, politična in socialna kriza vsega kapitalističnega sistema.

Ta sistem počiva na uzakonjenem izrabljanju delovne moči v proizvodnji, na osnovi pravice privatne lastnine. Poleg stroškov pri proizvodnji, vključujoč tudi delovno silo, ki opredeljuje vrednost blaga, delovna sila proizvaja tudi višek vrednosti, katerega ne prejme, katerega pa si lastniki za proizvodnjo privajajo, ne da bi jih kaj stalo. To je sistem proizvodnje za prodajo, a ne za direktno potrebo — sistem osebnega profita in bogatenja v brezkončnost.

Na osnovi tega sistema so mnogi mali posestniki propadali, pa tudi mnogi manjši kapitalisti, zlivajoči se v veliko armado proletariata na eni strani, na drugi strani pa se je njihova privatna last skoncetovala v lastnino par velikih lastnikov, v orjake moderne industrije, v promet, v rudarstvo in agrikulturo. Na ta način delovno ljudstvo, ki s svojimi velikimi številom — okoli štiri petine — tvori danes prazne prijace, katere ne morejo varikati onega ogromnega blaga, katerega proizvaja na debelo moderna mašinska industrijska proizvodnja.

Zato je vseobčna kriza, ker druge prijace ni na svetu!

Pred par sto leti je bil kapitalizem mlad, naker se je razvijal v svojo zrelost. Toda danes je ostareel, se je preživel in prišel sam s sabo v navzkrižje. Proizvodne sile — kakor pravi Marx v svojem monumentalnem delu "Kapital", — so prišle v protislovje s obstoječim pravnim urejenjem. One so postale družabne ter se buniijo proti osebnim pravici na posedovanje. Kapitalistična proizvodnja danes vstaja proti kapitalističnemu razmerju dobrin.

II.

Današnji republikanski predsednik s svojim vladajočim razredom, ne more narediti ničesar v pogledu izboljšanja tega sistema. Vse, kar on lahko stori, je to, da krpa in krpa, in to samo za nekaj časa, nato pa ne bo nobeno krpanje več pomagalo niti kapitalističnemu razredu. Niti boljše od njega ne more narediti tudi demokratični predsednik, ako bo slučajno izvoljen ob prihodnjih volitvah. Tega ne bi smel storiti niti sam delavski predsednik, a delavsko vlado, ako bi se ji pridružila prihodnja, da pride na krmilo v tej deželi. Kajti kapitalizmu ni več rešitve. Samo na ruševinah kapitalizma bi mogla delavska uprava kaj resnega učiniti in doseči, to je, da bi zgradila novo družbo.

Kapitalizmu ni več leka. Vse mere in odredbe, da bi se kapitalizem rešil, so ali že preiskane, ali pa se sedaj preiskujejo od strani vladajočih krogov, tako da ne preostaja niti ena za moše, ki bi jih delavstvo izbralo — razen revolucionarne mere. Kapitalizem je namreč v vseh naprednih delelah dosegel ono točko, ko se mora s temelja porušiti, na njegovem mestu pa

se mora dvigniti socialistični sistem v pravem pomenu besede. Zajedniško posedovanje modernih sredstev za proizvodnjo od vse družbe, in zajedniška uprava, temelječa na industriji, a ne na razrednih privilegijih in zemljepisnih mejah, kakor je politična razredna država.

III.

Logično, v naprednih delelah ne bomo imeli one "prehodne periode", kakor je to slučaj v zaostali Rusiji, v kateri se zdaj, pod prvim in drugim načrtom, šele dviga materialna baza moderne industrije, na kateri se bo dvignila prava socialistična družba — kajti mi tukaj že imamo razvite industrije. Mesto "prehodne periode", bomo mi tukaj imeli skok iz kapitalizma v socializem, ki bo bil v početku sicer mlad, pa vendar socialistizem!

Socialistični poredak je organiziran sistem proizvodnje ali uprave, v katerem ima vsak član svoj primeren posest ter prejema popolno vrednost dela, istočasno pa upravlja z vsem svojim življenjem. Vsi odrasli, moški in ženske, so člani ene velike industrijske organizacije v državi, ki vrši proizvodnjo in upravo. Tu ni več razredov, izkoriščanja ter političnih organizacij v obče.

IV.

Politična stranka je zdaj potrebna samo v toliko, da danes še dela smernice, prosvetuje in organizira kot treba delovni razred v pogledu osvajanja oblasti v novi socialni družbi.

Zato se mora delavski razred že danes pripravljati ter se organizirati v tem pravcu. Delavski razred se mora že danes organizirati v pravo delavsko politično stranko, zaradi osvajanja oblasti, a istočasno se mora organizirati v industrijsko unijo, ki bi stranko podprla s potrebnim silo in ki bi potem postala organizem nove socialne družbe.

Strokovne unije so zastarale ter ne odgovarjajo modernim industrijam — niti v pogledu materialnega izboljšanja, tem manj pa za novo ureditev. Vsi oni delavci, ki so člani strokovnih unij, morajo stremeti za tem, da se late reorganizirajo na industrijski bazi. Prav tako tudi oni delavci, ki sploh še niso nikjer organizirani, se morajo čim prej organizirati v industrijske unije, in sicer po vseh tovarnah, rudnikih in agrikulturi, kjerkoli se dalo.

In končno, to morajo storiti tudi oni delavci, ki so brezposelni. Oni se morajo grupirati v lokalne skupine v okrajih, kjer žive, — in sicer na industrijski osnovi.

Na ta način bodo ustvarili neizmerno moč industrialnega unionizma, poleg katerega bo i sama stranka silna in močna. S pomočjo teh organizacij, bo delavski razred mogel ne samo časno prepoditi volka izpred praga, temveč se bo nekoga dne tudi popolnoma osvobodil vsakega suženjstva.

V.

Očitno je, da se današnja družba nahaja pred preokretom in slomom. Ali bo ta preobrat miren ali krvav, to je odvisno od dobrih del in samih delavcev. To je odvisno od količine in kakovosti njihove zavesti in organizacije, — od vsega tega bo odvisna kakovost preokreta.

V tej zemlji imajo delavci priliko, da upotebijo na dolgo in široko svojo zavest ter glasujejo vsi za ono delavsko stranko, ki odgovarja gornji svrhi ter njihovim interesom. (Zdaj ni vprašanje, ali je že taka stranka ali jo je treba šele ustvarjati. Naj o tem vsakdo sam sodi.) Prav tako se morajo organizirati tudi v industrijskem pogledu. Torej, ako bi se zdaj tako organizirali na celi črti, tedaj bi bil izid njihove borbe lažji in uspešnejši. Sicer pa vsi vemo, da brez borbe ni svobode! In dalje tudi vemo, da mi še danes umiramo na debelo, in to, ali za nič, ali pa za naše neprijatelje!

No, zlom vsekakor pride — ne zato, ker ta zlom morda kdo želi, pač pa čisto enostavno zaradi same prirode nasprotnih sil razredne družbe, ki ga kliče. In če se ne bomo organizirali, kakor je prav in potrebno, bo ta zlom še ostrejši, hujši in nevarnejši kakor sicer.

Zaradi tega uporabimo vse naše najboljšje umske sile in naš trud bo nagrajen s triumfom!

Jaz ne vidim druge rešitve, imajoč v vidu splošne razmere, zgodovinskih razmah kapitalizma ter končno tudi to strašno krizo.

Socializem je edini izhod, ker on predstavlja novo, najzavestnejšo epoko človečanstva!

Simion Kozanovich, član društva št. 126 SNPJ.

Progresivna unija zmaga!

Nokomis, Ill. — Nihče ne poroča o naši stavki in boju z UMWA. Stavka se nadaljuje, mnogo pa jih dela, ker so operaterji podpisali pogodbo z novo unijo — Progressive Miners of America. Par kompanij se še upira, pa bodo hoteli dobiti na površju črni demant.

Nova rudarska unija zahteva šest urno delo in pet dni dela v tednu. Poleg tega so še druge manjše zahteve, med temi tudi ta, da bodo imeli premogarnji gledala kakšno besedo ter da se morajo razmere izboljšati. Znano je, da pod staro unijo nismo premogarnji imeli nobene besede. Kar je boss rekel, tako je bilo. Lewis in Walker sta bila vedno na strani kompanij, čeprav smo ju plačali mi premogarnji. Zato pa so se premogarnji odločili, da napravijo temu konec, da nas je Lewis dovolj dolgo izkoriščal, pa so si ustanovili novo unijo, kajti drugače se ne bi mogli iznebiti teh lakarjotov, ki so nas vedno prodajali kot sužnje.

Stavka ne more trajati dolgo, ker je že 100 operatorjev podpisalo pogodbo s novo unijo, samo en par se jih še upira.

Konvencija Progressive Miners unije je prišla 8. oktobra. Pričakuje se do 400 delegatov iz vseh krajev dežele — tudi iz Montana, Wyominga, Colorada, Pennsylvanije, West Virginije in

—Federated Pictures.

General Edwin von Stuelnegel, ki je bil imenovan v Nemčiji, da vodi "vojaški sport", to se pravi, da trenira nemško mladino vojaške starosti v orožju. Francija pravi, da je to pripravljanje za vojno kršitev versajške mirovne pogodbe.

celo iz Kanade pridejo, kajti tudi tam se hočejo ostreiti Lewisa.

Kot se rečeno, ne more stavka v Illinoisu več dolgo trajati, kajti večina je na naši strani, le par družb se še protivi. Kot se sliši, bo v par tednih vse delalo. Tako slozni kot sedaj še niso bili premogarnji v nobeni stavki: "Stavkal bom tako dolgo, dokler ne zmagam!"

Kjer je sloga, tam je tudi zmaga. To je nepobitna resnica.

Naj še dostavim to, da pripočam vsem, naj nikar ne pozabijo oddati svojih glasov socialističnim kandidatom dne 8. novembra. Ako bomo imeli v javnih uradih delavske uradnike, nam se ne bo treba bati dolgih stavk, kot jo imamo v Illinoisu, ki traja že sedem mesecev.

John Dezelak.

Poročilo z rudarske konvencije

Gillespie, Ill. — Prvi dan konvencije Progresivnih premogarnjev je bil vreden. Najprej se je vršil velikanski pohod po mestu, nakar se je otvorila konvencija ob 10. dopoldne. Sledile so volitve odborov za pravila, resolucije itd. Zborovanje prične ob 9. dopoldne in traja do 11.45, in popoldne ob 2. do 5. zvečer.

Iz West Virginije je prišlo 14 delegatov, ki predstavljajo 24.000 rudarjev, kateri so takoj pripravljani, združiti se s našo organizacijo Progressive Miners of America.

Delegat iz okraja Franklin je poročal, da je delal devet dni pri Peabody Coal kompaniji, rov št. 19. Pa so od njegove mezde vzeli celih \$18.68 mesečnih prispevkov.

Prvi dan konvencije je bilo zastopanih 95 rudarskih lokalov, kateri predstavljajo 29.000 premogarnjev.

Sprejeta je bila resolucija in poslana governorju in oblastem okraja Christian, da takoj umakne državno milico in šerifeke pobojnike.

Nastala je vroča debata glede National Miners' unije.

Levistični odbor se je podal v pogajanja z operatorji dne 5. oktobra v Edwardsville, Ill.

Zaključek prvega zborovanja ob 5. popoldne. — L. Mahkovič.

Lopova nagrada rojaka

Springfield, Ill. — Dobro znani rojak Frank Selak je bil v noči dne 3. oktobra ob pol 11. zvečer ugrabljen, ko se je vračal domov. Ugrabila sta ga dva neznanca moška z njegovim avtom vru. Stopila sta predenj in mu velela, naj jih pelje nekam, česar Frank ni hotel, nakar mu je eden potisnil samokres pod rebro. Seveda se je moral Frank takoj udati.

Vzeli so vso noč — od Springfielda do Decatura, Ill. Frank ni poznal tistih petov, in njegov mali avto, ki ima prostora le za dve osebi, je nosil tri. Frank ju je akumal po strani pogledati parkrat, pa mu je oni, ki je imel samokres, zabranil ter mu ukazal, naj pazi kot vozi. Lopova eta kupila gasolin, ker Frank je imel pri sebi komaj za en galon. Med tem prizorom pa sta Franka poslaa v stran, da ju ni videl.

Ko so tako prihajali v Decatur, sta mu velela, naj kar lepo obrne nazaj proti Springfieldu in naj bo previden. Sklenil je, da odsedaj naprej bo šel vedno s godaj spet. — A. G.

Malarijo je premagal

V Londonu je umrl 75-letni bakteriolog sir Ronald Ross, ki se mu imajo milijoni ljudi zahvaliti za življenje.

Pokojnik je bil eden najbistroumnejših bakteriologov, ki jim je življenje naklonilo velikanske uspehe. Kakor vsem klasičnim bakteriologom, se je tudi Rossu posrečilo samo eno odkritje, ki pa je dovolj tehtno, da mu ohrani ime v zgodovini človeškega rodu. To je odkritje skrivnosti moskitov, ki okužujejo človeka z malarijo. To odkritje je pokazalo pot k zatiranju malarije in rešilo življenje milijonov trpinov.

Čudovito je, kako se pri Ronaldu Rossu sklađa življenje z življenjem njegovega drugega velikega rojaka, bakteriologa Davida Brucea. Kar je odkril Bruce s pomočjo muhe čee, ki okužuje v Ugandi in drugih afriških deželah ljudi z rumeno mrzlico, to je storil Ronald Ross z muho anofelo, ki je bila do njega neznan prenašalka kužne malarije.

Ross se je rodil v Indiji, študiral pa je v Liverpoolu in je postal zdravnik. Ze za mlada pa se je v njem porodila želja, da bi se iztrgal zdravniški praksi in se popolnoma posvetil raziskovalni vedi. Tudi v tem pogledu je sledil svojemu genialnemu tovarišu Bruceu. Prosil je za sprejem v angleško vojsko. Tako je nastopil pot, ki ga je edina mogla pripeljati k uspehu. Na Daljnem vzhodu je našel možnost, da zadosti svoji goreči želji. L. 1881. se je vkrcal na ladjo in odpotoval v Indijo.

Ob njegovem prihodu tja so že poznali vzrok malarije, kajti bakteriolog Laveran je odkril plasmodium vivax, povzročitelja bolezni. Toda način, kako se malarija širi, s tem še ni bil pojasnjen. S cepljenjem in prenašanjem plasmodia je Ross spoznal samo bistvo širjenja malarije. Pri tem so mu mnogo pomagali trije skrajnjaki, ki so mu razbali za poskusne živalce, ker se je pri njih kazalo po cepljenju ista reakcija kakor v človeškem organizmu. Ross je spustil v kletko 10 moskitov, ki so bili okuženi z malarijo. Mogliti so opfali ptice, da so poginili, v želodcih moskitov, ki jih je učenjak nato razrezal, pa je našel sijajno uspevalo mikrobo malarije.

Ko so v znanstvenem svetu uvideli pomen in dalekosežnost Rossovega odkritja, so mu podelili najvišje odlikovanje, Nobelovo nagrado za medicino. To je bilo leta 1902. Toda učenjak ni počival na lovorikah priznanja in slave. Delal je dalje, zanimal se je tudi za književnost in napisal več dram. In še pri tem mu je ostalo dovolj časa, da je zasnoval in publiciral globokoumno matematično delo o algebrini prostora.

Drobtinice

Avtomobilskih nesreč ni kriv avtomobil, temveč človeška stupidnost, ki noče poznati kontrole.

Strupenega tiska ni kriv tiskarski stroj, temveč strupeni lastnik tiskarskega stroja.

Brezposelnosti ni kriv stroj v splošnem, temveč lastnik stroja, ki čaka na svoj privatni dobiček.

Ljudje, ki pravijo, da človek ne more živeti brez trpljenja, so največja cokla napredka.

Hoover pravi, da je kriza že končana. Roosevelt pa pravi, da bo končana, ko bo on izvoljen. Čez štiri leta — — —

Vsak milijonar producira 10.000 beracer. Milijonarji in beraceri so toliko potrebni kakor uhl na telesu.

Hura, brezposelnosti imajo eno priložnost. Zlatnina je poceni. — — —

In še nekaj: budžet je balanciran in vlada je stojila!

Kdaj pride razorožitvenan konferenca, ki razoroži profesionalne razoroževalce?

Nacionalno edinstvo — kaj je to? To so tri osebe in vsaka hoče biti bog. Ali pa: tri glave na eni nogi!

Trije angleški ministri so padli, MacDonald pa še — visi.

Zdravje in bolezen

Črna kava je izborna sredstvo zoper želo in niti ni treba, da bi bila posebno hladna. 15 do 20 stopinj Celzija zadostuje. Tudi čaj ugaš želo zelo dobro, a mora biti hladnejši.

V Turčiji morajo osebe, ki se mislijo poročiti, imeti zdravniško izpričevalo, da ne trpe na bolezn, ki bi lahko škodovala potomstvu.

Brzina krvnega toka znaša v glavni dovodnici pol metra, v glavni odvodnici četr metra na sekundo, v prehodnem žilju med dovodnicami in odvodnicami, v tako zvanih kapilarkah, pa nekaj 0.3 mm na sekundo.

Krvna bolezen ali homofilija, pri kateri se krvavica, tudi iz najmanjših ran, skoraj ne dajo ustaviti, je bolezen moških in podedljiva. Skoraj nikoli pa se ne podeduje z očeta na sina, temveč običajno preko nehemofilnih žensk na moške vnuke.

Iz naše stare domovine

(Dopis Američanke, ki je bila tam na obisku.)

Ob priliki svojega bivanja v naši stari domovini sem imela srečo, da sem se mogla udeležiti tudi slavnostnih dni otvoritve novega sokolskega doma Sokola Ljubljana-Siška.

Vem, da vsi poznate, dragi rojaki, našo slovensko prestolico, belo Ljubljano, marsikdo pa se spomni tudi, da leži na severnem delu mesta lepo predmestje, ki spada danes že k mestu, namreč vesela in razposajena Šiška.

Šiška je znana po svojem humberju, pa tudi po svojih slavnih sinovih, tako po prvem slovenskem pesniku in pisatelju Valentinu Vodniku, prvem zbiratelju narodnih pesmi Zahotniku in mnogih drugih. Znaša pa je tudi po svojem narodnem pristanju in po tem, da si je kot druga v Ljubljani ustanovila 1. 1902. lastno sokolsko društvo.

Za tedanje avstrijske čase to ni bilo malo! Že 1. 1909. pa so začeli misliti na lasten dom, v katerem naj bi se življenje v takem kot se obojuje posebno društvo, "Društvo za zgradbo sokolskega doma v Šiški". Svetovna vojna je preprečila lepe načrte Šiškarjev. Po vojni pa se je delovanje tega društva zopet ozivilo in danes, ko slavi 30 letnico obstoja sokolskega društva, so se uresničile želje mnogih Šiškarjev: postavili so si prelep, z mnogimi žrtvami in veliko požrtvovalnostjo sedanjim dom. Videla sem ga. Res krasna stavba! Ni bleščeča palača o ne, ampak nad vse praktično urejena stavba, ki ima veliko dvorano z odrom za telovadnico, za zvočni kino in gledališče, manjšo dvorano za društvene prireditve, več društvenih sob, garderob, kopalnic in drugih priključkov. Nobenega razkošja, nič nepotrebnega. Vse tako zidano kot se spodobi v današnjem modernem in praktičnem času. Stavbo pa obdaja tudi lepo urejeno telovadnica.

Otvoritev doma je bila 11. septembra. Svečanosti pa so se pričele že teden dni prej. V Šiški se je videlo, da je v znamenju "sokolskega tedna", kajti vse hiše so bile okrašene s trobojnicami. Prvi 3. dnevi so bili posvečeni meddruštvenim lahkočastnim tekmam naraščanja in članstva. Udeleževali sem se teh večerov in gledala mlada, krepka in gibčna sokolska telesa, ki so se med seboj borila, ne z zagriznostjo, kot se lahkočastniki naših športnih društev, ne z egoizmom, ampak z mislijo, da gozdom, ampak z mislijo, da gozdom njih dober uspeh tudi v blagor narodu.

Na praznik 8. sept. je bila zvečer telovadna akademija, ki se je vršila na prostem in ob razsvetljavi žarometov. Držnost in gibčnost so pokazali naraščalniki s preskoki skozi goredi obroči. V premeru je imel obroč komaj 1 m, obrobjen je bil z velikim plamenom, pa so ti vragei skakali skozi njega po trije hkrati! Kakšen pogum! Meni so se v strahu, da se ne opecejo, kar lasje ježili.

Se bolj kot telovadna akademija, pa me je presenetila izborna organizacija in izvedba prosvetnega večera, ki se je vršil naslednji večer. Da so Šiškarji podjetni, sem vedela, da pa morejo izvesti tako bogat program, pa nisem mogla verjeti. Kajti zavedati se moramo, da je bilo treba vse pripraviti in izvršiti z najmanjšimi stroški. In to je bila tista umetnost, ki jo je pa izborno rešil agili in požrtvovalni društveni prosvetar, komaj 20 letni akademik. Po slavnostnem govoru je nastopil društveni orkester, pevski zbor šišenske "Citilnice" in v inozemstvu dobro znani "Slovenski vokalni kvintet", ki je nepozabljivo zapel par narodnih pesmi, ki so me tako ganile, da so se mi zapolile oči. Sledile so solo točke na harmoniki, violini in klavirju, ena izmed naraščalnic pa je prav lepo deklamirala Gregorčičevo pesem. Potem pa je zapela naša ožja rojakinja iz Amerike Jeanette Perdanova, ki studira na konservatoriju v Ljubljani. Lep glas in lepo pet-

je, kar me je zelo razveselilo ob misli, da tudi mi v naši novi domovini še nismo pozabili na slovensko umetnost in da jo toliko cenimo, ter se je učimo celo tam, kjer je nastala. Lep večer je zaključil operni pevec g. Burja, ki je Šiškar, in društveni orkester. Tem potom moje iskreno priznanje društvu in društvenemu prosvetarju! Omenim naj še sedaj, da je vsem prireditvam posvečalo občinstvo veliko pozornost in s tem vsaj malo poplačalo trud agilnih Šiškarjev.

V soboto je bila po glavnih ulicah Šiške velika bakljada. Ta bakljada je bila pravi triumf.

Višek sokolskega tedna pa je bilo v nedeljo. Po sprejemu gostov, ki so se udeležili šišenskih svečanosti iz najoddaljenih krajev Slovenije, se je ob 10. formiral spreved kakršnega še ni videla Šiška. Ob močnem donenju strelav s šišenskega hriba se je pomikal spreved. Pevsod, koder je šel spreved, je bil gost spalil občinstva. Ob 11. pa se je vršila slavnostna otvoritev doma ob navzočnosti velikega občinstva.

Popoldne je bil javen nastop. Udeležilo se ga je mnogo občinstva. Zopet so Šiškarji pokazali, da znajo trezno in marljivo gojiti telovadbo, ki vodi do uspeha, kajti nastop je bil res vzoren in v vzgled vsem ostalim sokolskim društvom. Po nastopu je bila velika veselica, ki sem se je tudi udeležila in videla, da znajo Šiškarji poskrbeti tudi za zabavo, dobro jedajo ter pijačo.

H koncu naj še omenim, da je bil šišenski dom sezidan z velikimi finančnimi težavami, ter je moralo društvo najeti veliko posojilo.

Franciška Seliskar.

"Prijetelji" v zakonu

Cesto sporno vprašanje, zlasti v začetku zakona, pomenijo obojestranski prijatelji, ki se "vnašajo" v zakon. "Kako moreš imeti takšnega moža za prijatelja?" Ali "Kako moreš obetovati takšno osebo?" Porog in zasmeš se zlivata nad nesrečne žrtve.

To odklanjanje temelji večinoma na nepriznani ljubosumnosti na skupnost, ki je človek sam ni bil deležen, ali na navlihi oblasti, ki neče dovoliti, da obvelja, kar je bilo. Odklonitev pa lahko temelji tudi v plemenitejšem vzroku, namreč v večjih zahtevah na okolico ljubljene osebe, tako da je razočaranje neizbežno. Gotovo, da bo stroga sodba včasih upravičena, toda nikoli je ne bi smeli izražati v obliki ostre odklonitve in vedno bi jo morali najprvo resno pretehtati. Če pa gre za preprosto "neugajanje", ki nam ga povzroča tretji, tedaj nam zapoveduje naravni čut taktnosti, da zadržimo sodbo in pomislimo, da utegnemo drugemu človeku morda ukrasti kos mladosti iz njegovega življenja. Prijateljstva nastajajo večinoma v otroških letih ali v zgodnji mladosti nad dotičnjaki, ki tujim ljudem niso dostopni; tujec vidi človeka v sedanjih obliki, ne ve, kako se je razvijal in odkriva lastnosti, ki jih prijatelj ni opazil.

Izkušnja uči, da uničuje zakon češče možka nego ženaka prijateljstva, čeprav so možka v splošnem trdnjša. To tiči v bistvu ženake, ki ima tanjši čut za slabosti sojudi. Z razumnostjo, potrpežljivostjo in taktnostjo lahko žena mnogo doseže, ne da bi v drugo zbudila občutek, da ga vodi. Pri dobro ugašenih ljudeh bo že malo zanimanje enega zakonskega druga za tretjega človeka drugega spodbudilo k premišljevanju in pogostoma bo prijateljstvo zasopalo samo od sebe. Nekega dne bomo opazili, da nismo prijatelja videli že celo večnost, počitimo ga in bomo odkrili v svoje presenečenje, da se nekdanja zaupnost noče več pojaviti. "To je zakon", bomo pomislili resignirano in malo turobno — a spomin nam ostane nedotaknjen.

Posebno poglavje sta "stara prijateljca" moža in "mladostni prijatelj" žene. Mož in prijatelj se bosta redko razumela, obojestransko zaupanje zavira medsebojno prisrčnost. Mož ne bo napram mladostnemu prijatelju nikoli popolnoma gotov. Toda nedolžnega obdobjanja ne bo nikoli oteževal, postavimo, da se ame izkločiti — to zahteva udobnost.

Mnogo kočljivejši je nasproti primer. Poleg drugih odklonilnih motivov učinkuje tu še posebno tehten: da stoji ženaka proti ženaki. Neugodje je prva reakcija. Žena si predstavlja drugo v prednosti, ker pozna ta moža dalj časa nego ona sama, ker je bila druga že leta njegova zaupnica in svetovalka in se ji je mož lahko protisodno razkrival. Tudi nepotrjeni občutek, da ve druga mnogo o njej, da pozna verjetno tudi razvoj njenega ljubzenskega razmerja iz močevega pripovedovanja in da je moža prešla tako rekoč iz njenih rok, napolnjuje ženo z gnevom in ljubosumnostjo. Te občutke mora mož upoštevati, ker niso nenaravni. Z manjšimi opazkami, ki ne smejo izraziti obžalovanja ali celo zavzemanja za prijateljico, utegne mož že nogo pomiriti. Seveda je treba največje previdnosti in vsestranske rabilčnosti, da se to razmerje v tleh ne izobliči nerazveseljivo. Pred vsem se mora prijateljica izogibati namigovanja na preteklost, tudi če ve, da je mladi ženi znana. Tu pa spet ne sme preveč naglašati svoje pravice do moža, kar zahteva v ostalem tudi okus. Mož pa lahko pospeši zblizanje z izbornim sredstvom, ki mu ga je samo priporočiti. Zadostuje priložnostna, spretno postavljena opazka, kakor: Spela se ti je divja v novi obleki, ali: Jela mi je dejala, da znaš dražestno ravnavati a svojim sinčkom — in če ni med oboma ženakama nepremostljivih ovir, se mora razviti medsebojna, prišrna naklonjenost. — Zia.

Povedano med vrsticami

— Moj gospodar je vrge! danes mojo najlepšo obleko na cesto, ker nisem plačal najemnine.

— Zakaj je pa vrge! baš tvojo najlepšo obleko?

— Ker sem jo imel na sebi.

Med poukom fizike

— Vidite torej gospodje, da nič ne vidite. A zakaj nič ne vidite, boste takoj videli.

Sodnik: "Torej vi ste pretepli svojo ženo sredi ulice, zato boste plačali 200 dolarjev globe."

Obtožene: "Ali je v tem vaša tudi davek na zabavo?"

Novaren lov na orhideje

Dva pogumna moža, Ernst F. Loehndorff in botanik dr. Hendersen, sta iskala v ozemlju Amaconke po naročilu neke tverde orhideje. Pri takem iskanju v divjih, s mrazico okuženih pragozdovih in med še bolj divjnimi indijanskimi plemenimi doživeli človek marsikaj in ni čudno, če dosežejo potem čebuljice orhidej, ki jih odpravljajo v London ali Amsterdam, cene, ki se gibljejo tudi okrog tisočakov.

Nekega dne sta oba iskalka od starega Indijanca, ki se je jima ponudil za vodnika, zvedela za silno redke, ogromno orhideje. Navalič vsem svarilom sta se odločila, da mu sledita. Pod njegovim vodstvom sta prišla po štirih napornih dneh v indijansko vas, ki je stala na kolih na črni laguni. Domačini so ju sprejeli precej prijazno in so jima dali eno izmed koč na razpolago, ker jim pa nista zapala, sta se ponoči izmenoma vrstila na straži. Druga dne sta videla orhideje. Raale so iz lian nad okroglo, črno mlako, v kateri je kar gomazelo krokodilov. Cveti so bili ogromni, nežno rožnati in podobni starogrškim žarom. Še nikoli nista videla podobnih orhidej. Eden izmed Indijancev je jima utrgal cvet, ki ga je Hendersen takoj preiskal a vnueno znanstvenika. A zdaj sta zvedela v svoje neprijetno presenečenje, da jima domačini ne bodo dovolili odnesti nobenega cveta ali semena, ker bi po starem prerokovanju sicer ves rod zapadel neredi.

Vrnili sta se v koč in premišljevala, kaj storiti. Zvečer so imeli Indijanci neko divje slanje z omamljajočimi pljuckami in tako sta ostala sama. Tedaj sta se odločila, da se spazita do mlake, nabereata semen in izgineta. Na drevesih sta našla nekakšne oklepe s grozotnimi, režečimi se maskami, deloma iz lesa, deloma iz volkanjskih buč, ki jih je rabil poglavar za zaščito zoper strupene puščice. Nataknila sta si vsak po en oklep in spiezala na neko drevo nad mlako. Skozl temo sta videla, kako se pod njima v močvirju fosforično svetijo oči krokodilov. Hendersen je spiezal proti orhidejam. A komaj jih je dosegel, že se je oglašil doig, divji vrisk, leseni bobni so zapropadli in že so od vsepovsod prihrumeli koraški. Gost dež puščic se je vsul na oba belokožca, a jima skozi oklep ni mogel doživeti. Loehndorff je Hendersenu zaklical, naj pride nazaj in si zakrije gole roke, ta pa ni mogel in mu je zavpil, naj strelija. Loehndorff je začel streljati, Indijanci so še dalje spuščali svoje strupene puščice, a si niso več upali bliže. Hipoma je zaklical Hendersen: "Streliajte dalje, jaz imam dovolj. Bog z vami!" In že je padel v močvirje. Zastrupljenost ga je zadela v roko, strup pa učinkuje, če je svaž, a strušno hitrico. Loehndorff je še za kratek hip videl, kako so krokodili od vseh strani navallili na krinko v volovu. Puščice so letale nanj, a njegovi strelji so držali divjake v primerni razdalji. Ko se je pričelo daniti, se je spustil Loehndorff na tla in pričel bežati vzdolž lagune, Indijanci pa so tekli za njim. Moči so ga že

Sovjetska vlada zelo podpira atletsko gibanje med delavci. Dekleta na sliki so iz tovarne "Dinamo" za električno opremo v Moskvi in članice tovarniške telovadne organizacije.

zapuščale, ko mu je prišla naproti truma znanih Indijancev, ki ga je rešila zasledovalcev. Ugodnih orhidej pa ni prinesel s seboj.

Domaš drobiž

Iz Chicago. — Jos. Križman iz Ciera se je v sredo napotil v Lyons k Jalovecu, kjer je ležala pokojna Helena Jalovec, ki se je par dni prej zadušila s plinom. Na stopnicah Jalovečevega stanovanja se je pa Križman spotaknil in padel tako nesrečno, da si je prebil lobanjo. Odpeljali so ga v West Side Suburban Hospital; njegovo stanje je nevarno. Križman je član društva št. 449 SNPJ v Cieru. — Za pljučnico je umrl Willard Pirman, star 25 let in rojen v Winoni, Ill. Zapuška ženo, s katero je bil poročen le par mesecev, pet bratov in pet sester.

Iz Clevelanda. — Umrl je Frank Hajdnik, star 56 let in doma iz Pragerskega na Stajerskem. Zapuška ženo in šest otrok, od katerih je eden v starem kraju.

Iz Parkville, Pa. — Tu je umrl dobro poznani trgovec in tukajšnji poštar Mihael Wagner (Vadnal), star 56 let in doma iz Matenje vasi pri Postojni. V Ameriki je bil 31 let in zapuška ženo ter šest že odraslih otrok. Bil je član društva št. 44 SNPJ.

Iz New Yorka. — Viktor Volk, star naseljenec, je odpopotoval z ženo Emilijo v staro domovino, v Metliko v Beli krajini. — Charles Gorup, ki se je bil v New Yorku težko ponesrečil, je okreval v zapustili bolnišnici. — Pri Cooperstownu je umrl Pavel Ovca. Zadel ga je kap. Zapuška ženo, sina in hčer.

Pred sodiščem

— Ali ste ukradli pernico, ki je visela čez plot?

— Sem, gospod sodnik.

— Zakaj ste jo pa ukradli?

— Ker se morajo s pernico odevati ljudje, ne pa ograje.

On: "Kako si se prav za prav zavedala, da me ljubiš?"

Ona: "Hja, veš, to je bilo takko: nankrat sem opazila, da me je strašno razkačilo, če so te drugi imenovali tepčka..."

"Čisto gotovo, Tinče, moj oče se vedno raste; natančno lahko vidiš, kako mu glava vedno bolj prodira skozi lasi."

RAZNE VESTI

Tedenska opera v Chicagu Stadiumu

Chicago. — Organizacija "Chicago Stadium Grand Opera" naznanja, da bo uprizorila opero ob sobotah zvečer v Stadiumu, 1800 W. Madison st. Mnogo pevalskih umetnikov in ves zbor, baletni zbor in orkester bivše čikaške operne družbe je angažiran. Ker ima Stadium 28.000 sedecev, je vsotopnina niaka; računali bodo od \$2.20 za sedeže apodaj do \$5c na najvišji galeriji. V soboto 15. oktobra bodo peli "Aldo," 22. oktobra "Carmen," 29. oktobra "Il Trovatore," in 6. novembra "Samson in Delila." Dne 23. oktobra bo tamka koncert odličnega tenorista Martinellija.

Ženske ustanovile novo organizacijo

Indianapolis, Ind. — Tukaj je bila ustanovljena organizacija, katere cilj je boriti se proti vsem poskusom, da se omožene ženske pošene iz industriji. Odkar traja depresija, je že veliko firm odalovilo omožene ženske.

Veliko boljša kontrola avta se obeta

Toronto, Ont. — R. S. Burnett, nevyorčki avtni inženir, je te dni dejal na tukanem zborovanju, da pričakuje, da v prihodnjih petih letih bo možno operirati avtomobil z majhnim "dialcem" na rokovalu ali krmarnem koleesu. Dial bo kontroliral zavore in vaa druga gibanja v avtu. Vozitelju ne bo več treba rabiti nog za pritikanje zavornic.

Poskusno glasovanje tednika Literary Digest

New York. — Po treh tednih poskusnega glasovanja za predsedniške kandidate, ki ga vodi tednik Literary Digest, je bilo nastetih približno 300.000 glasov in od teh imajo Roosevelt 50,75 odstotkov, Hoover 40,82 in Thomas 6,65 odstotkov. Vsi ostali kandidati imajo skupaj okrog dva odstotka glasov. Glasovanje se vrši v dvasetih državah, ki imajo večino elektralnih glasov.

Pacifistična agitacija med študenti

Madison, Wis. — Na državni univerzi se je zgodilo prvič, da so pri vpisovanju dobili nevi študentje tudi pacifistično literaturo, katere jih je nagovarjala, naj se ne vpišejo v tečaj za vojaško vešbanje, ki je prostovoljno. Običajno so druga leta prišli nevi študentje najprej v roke militaristom, letos so jih pa prehiteli pacifisti. Vpisovanje v oficirski rezervni kor zadnja leta na wisconsinski univerzi stalno pada, kar je pripisati delu pacifistov.

Administracija ponudila pšenico Kitajski

Washington. — Sugestija poljedelskega tajnika Hydeja, naj vlada sfinancira prodajo 16 milijonov bušjev pšenice Kitajski, se splošno smatra za politično poteko. V slučaju, da bi prišlo do kupčije, kar naj bi se zgodilo pred Hooverovi shodi na srednjem zapadu, bi poskočila cena pšenice. Republikanskim kampašnjarem bi to prav prišlo.

Nekateri vprašujejo, zakaj bi je vlada rajši ne dala ameriškim žrtvam brezposelnosti, ker Kitajaka se ni plačala pšenice, katero je kupila v Ameriki pred enim letom.

Pristaniški delavci na Poljskem smagali

New York. — Poljska federacija transportnih delavcev poroča, da je bila sadnja stavka pristaniških delavcev uspešna. Dobili so svizanje od pet do deset odstotkov, dani so podjetniki zahtevali znižanje od 10 do 15%.

Organiziranje brezposelnih v Oklahomi

Formirali so "Shirtleaves Exchange." Organizacija se bo borila proti degradaciji brezposelnih a lastno pomočjo.

Oklahome City, Okla. — (F. P.) — "Ustanovite si svoj Community Fund! Pomagajte si a delom za vsajemno pomoč! Ne bodite predmet miloščinarjev! Ne klanjajte se nikomur, ki ima filantropično srce! Opravite to delo sami!"

S tem klicem na 15.000 brezposelnih v tem mestu je šla na delo skupina delavcev, katere jih je pozvala, naj se organizirajo v svojih "shirtleaves" sobornicah. Odkle je obenam napad na profesionalne miloščinarje, ki že par let operirajo na principu, da se mora vsakdo plažiti po trebuhu, predno more dobiti priroke podpore. Proti tej degradaciji so se pričeli boriti brezposelni sami. V nekaj dneh po ustanovitvi je pristopilo v novo organizacijo 2.600 brezposelnih. Organizatorja gibanja sta Frank Welker, ki je bil aktiven v Neustrankaraki ligi, in žurnalist Ernest R. Chamberlain.

Zbornica brezposelnih bo funkcionirala na sjeni podlagi kot podobne organizacije v državah zapadne obale. S farmarji je stopila v avso in ho od njih dobivala živila, katere bodo odkupljena s delom. Ustanoviti namerava živčne postaje, brivnice, delavnice za popravljanje obleke in tovarno za prezerviranje sovija.

Na okrajne in mestne oblasti namerava napraviti pritisk, da bo del ves aropriirani denar za nastavljanje brezposelnih pri zaslinem delu in pod njih upravo.

Organizacija je militantno proti miloščinarjem, katere namerava miloščinititi. V posivu brezposelnim pravijo naslednje spopozorilne fraze gibanja, da "vas ne bo nikdo vedil. Nohen zunanji "case worker" vas ne bo nadziral. Vodili ne boste sami, sami disciplinirali, hranili in skrbeli zase, predvsem pa repektirali sami sebe in a tem prišli drugi, da store isto."

Pomoč brezposelnih je obljubilo 350 zastupnikov farmarjev, ki so sborovali v tem mestu, in kar je dalo organizaciji novo poteko.

"Saj sem te vendar poslal k Majerju, da tam popravi električni mihi svonen. Pravkar mi je na Majer telefoniral, da sveječ se vedno ne poje."

"Dvakrat sem bil tam, pa mi ni nihče odprl, ko sem zvonil."

Ameriški visokošolski se še vedno bolj zanimajo za sport kot za radikalno politiko. Skupina študentov s čikaške univerze pri footballu.

